

Poznaj
sekrety
typografii!

Robin Williams

Typografia

od podstaw

Projekty z klasą

Sprawdź, jak tworzyć jeszcze lepsze dokumenty!
Co sprawia, że krój pisma jest czytelny i zrozumiały?
Jak wybrać krój pisma?
Jak wyróżnić istotne fragmenty tekstu?

Peachpit
Press

Helion

» Idź do

- Spis treści
- Przykładowy rozdział

» Katalog książek

- Katalog online
- Zamów drukowany katalog

» Twój koszyk

- Dodaj do koszyka

» Cennik i informacje

- Zamów informacje o nowościach
- Zamów cennik

» Czytelnia

- Fragmenty książek online

» Kontakt

Helion SA
ul. Kościuszki 1c
44-100 Gliwice
tel. 32 230 98 63
e-mail: helion@helion.pl
© Helion 1991–2011

Typografia od podstaw. Projekty z klasą

Autor: [Robin Williams](#)

Tłumaczenie: Piotr Cieślak na podstawie „Mistrzowskie stosowanie czcionek. Jak to zrobić?” w tłumaczeniu Anny Witerkowskiej
ISBN: 978-83-246-2758-5

Tytuł oryginału: [The Non-Designer's Type Books, Deluxe Edition](#)

Format: 168×237, stron: 240

Sprawdź, jak tworzyć jeszcze lepsze dokumenty!

- Co sprawia, że krój pisma jest czytelny i zrozumiały?
- Jak wybrać krój pisma?
- Jak wyróżnić istotne fragmenty tekstu?

Poznaj sekrety typografii

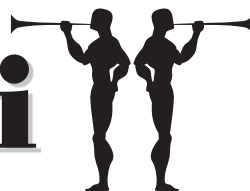
Laikowi w dziedzinie typografii każdy tekst może wydawać się identyczny pod względem technicznym, Ot, zbiór liter. Natomiast każda osoba nieco lepiej zorientowana w tej dziedzinie dostrzeże wiele innych elementów tego samego tekstu, świadczących o jego jakości. Jednak na początku należy odpowiedzieć na pytanie: „Czym zajmuje się typografia?”. Odpowiedź wydaje się błaha: „Istotą typografii jest użycie znaków pisarskich w druku oraz ich prezentacja na ekranie monitora”. Z bliska okazuje się, że ta dziedzina wiedzy charakteryzuje się licznymi skomplikowanymi pojęciami i zasadami. Ich znajomość i wykorzystanie w codziennej pracy to klucz do tworzenia technicznie perfekcyjnych dokumentów. Czy jednak naprawdę trzeba poświęcić życie na zdobywanie tej tajemnej wiedzy?

Już nie! Do Twoich rąk oddajemy kolejną książkę z serii, której autorka zapozna Cię z najbardziej skomplikowanymi zagadnieniami w zakresie stosowania odpowiednich krojów czcionek. Najpierw jednak poznasz anatomię litery oraz podstawowe pojęcia, takie jak wysokość tekstu, punkt oraz pica. Na dalszych stronach książki sprawdzisz, co stanowi o czytelności i zrozumiałości kroju pisma, oraz dowiesz się, dlaczego jedne cudzysłowy są dobre, a drugie złe. Ponadto zdobędziesz wiedzę na temat optycznego wyrównywania marginesów, stylów w interpunkcji oraz przesuwania znaków względem linii podstawowej. Ostatnie rozdziały książki autorka poświęca kerningowi, interlinii, odstępom między akapitami oraz wyrównaniom. Są to te elementy, po których można poznać profesjonalnie złożony tekst. Książka ta jest idealną pozycją dla wszystkich osób, które na co dzień zajmują się tworzeniem pism, oraz dla tych, które interesują się typografią. Dzięki licznym przykładom dobrego i złego wykorzystania czcionek będziesz tworzył jeszcze lepsze dokumenty!

Jeżeli interesuje Cię temat typografii, z pewnością przypadnie Ci do gustu druga książka poświęcona tej tematyce: „DTP od podstaw. Projekty z klasą”.

Wykorzystaj wiedzę z zakresu typografii do wywierania wpływu na czytających!

Spis treści

❧ Wstęp	9
❧ Mała powtórka	13

Krótką historia pisma

1. Wieki pisma	19
❧ Aldus Manutius	26

Czytelność i zrozumiałość

2. Sztuka czytelności	31
3. Sztuka zrozumiałości	41

Interpunkcja

4. Dobre i złe cudzysłowy	51
5. Optyczne wyrównywanie marginesów	55
6. Style w interpunkcji	61
7. Przesuwanie znaków względem linii podstawowej	69

Mistrzowski skład

8. Open Type i zestawy eksperckie	77
9. Kapitaliki	87
10. Cyfry nautyczne	91
11. Ligatury	93
12. Pisma wąskie i szerokie	95
13. Typografia afiszowa	99

Odstępy

14. Kerning	105
15. Interlinia	111
16. Odstępy między akapitami	115
17. Wyrównanie	117

Szczegóły

18. Nagłówki i podtytuły	125
19. Cytaty i wyimki	129
20. Podpisy pod ilustracjami	133
21. Wyróżnienia	137
22. Przenoszenie wyrazów	141

Efekty specjalne

23. Litery ozdobne	149
24. Inicjały	153
25. Kolor w typografii	157
26. Ornamenty i symbole	161
27. Kroje z semiogramami	163
28. Nie bądź nieśmiały!	167

Typograficzne dylematy

29. Sugestywna typografia	171
30. Wybór kroju pisma	175
31. Grzechy główne DTP	185
32. O modzie w typografii	195

Słownik ważniejszych pojęć

✿ Pojęcia typograficzne	206
-----------------------------------	-----

Informacje dodatkowe

✿ Dodatek A Zaufaj swoim oczom	218
✿ Dodatek B Dystrybutorzy fontów i oprogramowania	225
✿ Dodatek C Znaki specjalne	227
✿ Skorowidz	231

Open Type *i zestawy eksperckie*

Rzeczą, która najbardziej podoba mi się w rewolucji cyfrowego projektowania i komunikacji, jest eksplozja świadomości istnienia typografii. Ludzie, którzy dziesięć lat temu nie przypuszczali nawet, by na świecie był więcej niż jeden krój pisma, teraz szczegółowo analizują menu w restauracji, reklamę lub plakat, zastanawiając się, jakich krojów w nich użyto.

Nieźmiennie też zadziwia mnie, jak szybko zaraża nas magia liter, jak szybko zaczynamy odczuwać niedosyt — chcemy lepiej i więcej. Trudno sobie wyobrazić, że 256 standardowych znaków typowego fontu mogłoby nie wystarczyć (to przecież i tak jest dużo więcej, niż oferowały maszyny do pisania), okazuje się jednak, że... potrzebujemy ich więcej! I dlatego niektórzy z głównych dystrybutorów fontów oferują tzw. **zestawy eksperckie** (ang. *expert sets*) — dodatki do podstawowych krojów zaprojektowane z myślą o sytuacjach, w których rzeczywiście będziemy potrzebowali czegoś specjalnego. W zestawach eksperckich zawarte są między innymi staromodne cyfry nautyczne, prawdziwe kapitaliki, ułamki zwykłe, ozdobne inicjały, różne warianty tego samego znaku, znaki w indeksie górnym i dolnym oraz ligatury.

Rozwój zestawów eksperckich był jednym z impulsów, który zainspirował twórców standardu **OpenType**, opracowanego przez firmy Adobe i Microsoft. Ów standard wykorzystuje możliwości adresowania znaków przy użyciu dwóch bajtów, dostępne w najnowszych systemach operacyjnych firm Apple i Microsoft. Tym samym umożliwia projektowanie zbiorów zawierających nie 256, lecz ponad 65 tysięcy glifów (czyli różnych wariantów znaków).

W tym rozdziale opiszę możliwości, jakie oferuje standard OpenType i zestawy eksperckie, a potem wyjaśnię, dlaczego warto ich używać. W kolejnych rozdziałach znajdziesz szczegółowe porady dotyczące tego, kiedy i w jakich sytuacjach sięgać po te wyrafinowane rozwiązania typograficzne.

Co zawierają zestawy eksperckie i fonty OpenType?

Ten rozdział stanowi wstęp do omówienia możliwości typowego zestawu eksperckiego i profesjonalnego fontu w standardzie OpenType. W kolejnych rozdziałach tej części książki omówione zostały konkretne grupy glifów, które można znaleźć w specjalnie zaprojektowanych krojach.

Kapitaliki

Niemal każdy program pozwala zamienić małe litery w KAPITALIKI. Po takiej zmianie wielkie litery pozostają wielkimi literami, a małe wyglądają jak wielkie, lecz są od nich nieco mniejsze. Niestety, podczas tworzenia kapitalików większość programów po prostu skaluje majuskuły do odpowiedniej wysokości. Proporcje pisma zostają zachwiane — prawdziwe majuskuły wyglądają przy przeskalowanych na dużo grubsze (przykłady zastosowania kapitalików znajdziesz na stronie 90.). Kapitaliki z zestawów eksperckich i krojów OpenType nie są zwykłymi pomniejszonymi majuskułami, lecz zaprojektowanymi specjalnie w tym celu znakami, dzięki czemu znakomicie współgrają z większymi od nich wersalikami w piśmie o tej samej wysokości. Więcej szczegółów na ten temat zawiera rozdział 9.

Cyfry nautyczne (mediewalowe)

Tradycyjne liczby (cyfry) wstawione w tekst, np. 45 872, wyglądają na zbyt duże w stosunku do pozostałych znaków. W przeszłości cyfry były projektowane na podobieństwo małych liter, miały wydłużenia dolne i górne i wyglądały w ten sposób: 45 872. Cyfry tego typu znajdziesz w wielu zestawach eksperckich i krojach OpenType. Zostały one zaprojektowane w taki sposób, by delikatnie wtapiały się w tekst. Cyfry nautyczne (inaczej mediewalowe) są szczególnie piękne w dużych rozmiarach. Gdy raz zaczniesz się ich używać, trudno wrócić do zwykłych cyfr. Więcej szczegółów na ich temat znajdziesz w rozdziale 10.

Typografia afiszowa lub tytułowa

W dobrze zaprojektowanym kroju pisma formy małych i dużych znaków różnią się nie tylko wymiarami, lecz także proporcjami pogrubień i przewężeń, wysokość minuskuł jest dobrana proporcjonalnie do wysokości majuskuł, a odstępy międzyliterowe i rozmiar „oczek” (pustych przestrzeni w literach takich, jak „e”, „g” lub „o”) są dopasowane optycznie do wielkości znaków. Tymczasem podczas składania tekstu przy użyciu komputera zwiększenie stopnia (wysokości) pisma, powiedzmy do 127 punktów, powoduje zwykłe przeskalowanie źródłowych, 12-punktowych znaków do wysokości 127 punktów. Nie zawsze wygląda to dobrze.

Z tego względu w niektórych zestawach eksperckich zawarte są warianty znaków (także minuskuł) zaprojektowane z myślą o składaniu tekstów o rozmiarze powyżej 24 punktów, zwane niekiedy krojami afiszowymi (ang. *display*). Różnica nie jest może zauważalna w piśmie 24-punktowym, ale będzie zupełnie wyraźna w nagłówku lub krzykliwym tytule na plakacie. Więcej informacji na ten temat znajdziesz w rozdziale 13. Niektóre fonty OpenType zawierają nie tylko odmiany afiszowe, lecz także oddzielne warianty znaków przeznaczone do składania nagłówków i śródtytułów (patrz też strona 82).

Ligatury

Oprócz standardowych ligatur, takich jak *fi* lub *fl*, zestawy eksperckie oferują zazwyczaj więcej kombinacji znaków (na przykład *Rp* dla rupii). Więcej informacji na temat ligatur znajdziesz w rozdziale 11. Jeszcze więcej ligatur i wariantów znaków zawierają kroje OpenType, o czym przekonasz się już na stronie 83.

Litery ozdobne

Bardziej rozbudowane zestawy eksperckie oferują też tzw. litery ozdobne (ang. *swash letters*), które mogą nadać Twojej pracy bardziej wysmakowany wygląd. Warto jednak pamiętać, że takie litery są jak słodkie ciasto — pyszne, jeśli zje się kawałek, lecz łatwo można przesadzić. Używaj ich z umiarem. „Zamaszyste” znaki zostały pomyślane jako ozdobne wykończenie frazy, czasami wsuwają się też pod sąsiednie litery. Nie powinny jednak rozpychać wierszy i tworzyć nieproporcjonalnych, dużych odstępów. O literach ozdobnych będzie jeszcze mowa w *Rozdziale 23*.

Pauzy

Zgodnie z polskimi regułami typograficznymi znak pauzy powinien być oddzielony od sąsiadujących z nią wyrazów zwykłymi odstępami międzywyrazowymi. Niektórzy uważają jednak, że takie rozwiązanie powoduje powstanie zbyt dużych optycznych przerw w ciągu tekstu i rezygnują z wstawiania wspomnianych spacji, próbując wyregulować odstępy przy użyciu kerningu. Niezdecydowanym przychodzą w sukurs specjalnie zaprojektowane pauzy o długości $\frac{3}{4}$ zwykłej pauzy, które mają niejako „wbudowane” niewielkie odstępy, ułatwiające zachowanie odpowiedniej odległości od sąsiednich wyrazów. Ze względu na brak stosownego skrótu klawiaturowego, takiego znaku należy niestety poszukać samemu.

Ornamenty

Zestawy eksperckie i fonty OpenType często zawierają też ornamenty (☛ ☞ ☛ ☛ ☛), które są elegancką alternatywą dla zwykłych krojów typu *dingbats*. O ornamentach i innych znakach (semiogramach) piszę w rozdziale 26.

Więcej o OpenType

O krojach OpenType mogłabym pisać w nieskończoność... Garść przydatnych informacji na ich temat znajdziesz na stronach 82 – 84.

Diabeł tkwi w szczegółach

Subtelne, wyrafinowane detale wyróżniające tekst złożony fontami OpenType czy też przy użyciu zestawów eksperckich jeszcze kilkanaście lat temu zapewne przeszłyby bez echa. Oczekiwania odbiorców i wrażliwość na kwestie estetyki wzrosły jednak w ostatnich latach tak bardzo, że dziś owe detale są zauważane i doceniane. Nawet jeśli efekt jest bardzo subtelny, całość jest odbierana jako bardziej profesjonalna i ładniejsza.

This life is but a Penelope's web,
where we are always doing and
undoing; a sea open to all winds,
which sometime within, sometime
without never cease to torment us; a
weary journey through extreme heats
and colds, over high mountains, steep
rocks, and thievish deserts. And so
we term it in weaving at this web,
in rowing at this oar, in passing this
miserable way.

„Dyskurs o życiu i śmierci”, przełożony
przez Mary Sidney Herbert, 1592

Autorem oryginału był Philipe
de Mornay

THIS LIFE IS BUT A PENELOPE'S WEB,
where we are always doing and undoing;
a sea open to all winds, which sometime
within, sometime without never cease
to torment us; a weary journey through
extreme heats and colds, over high
mountains, steep rocks, and thievish
deserts. And so we term it in weaving at
this web, in rowing at this oar, in passing
this miserable way.

DYSKURS O ŻYCIU I ŚMIERCI
przełożony przez Mary Sidney Herbert 1592
Autorem oryginału był Philipe de Mornay

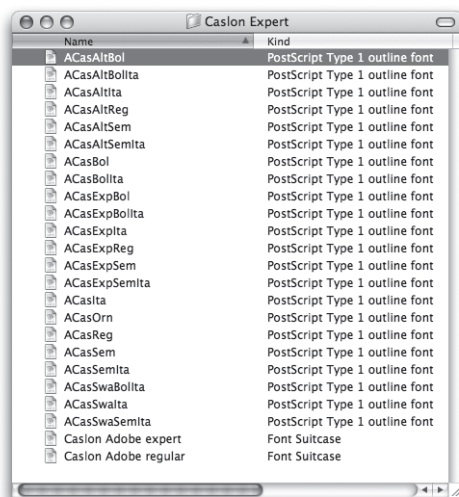
Przykład efektu wizualnego, jaki można uzyskać przy użyciu specjalnie zaprojektowanego zestawu eksperckiego. Tekst po lewej stronie został złożony najzwyczajszym krojem Times New Roman w stopniu 12/14,5 i wyjustowany.

Tekst złożony krojem Brios Pro Regular 10,5/15, z użyciem kapitalików, liter ozdobnych i staromodnych cyfr nautycznych. Podpis złożony krojem Brios Pro Caption, również z użyciem kapitalików, ornamentu, kursywy i cyfr nautycznych.

Zestawy eksperckie

Eksperskie zestawy znaków można kupić w większości serwisów internetowych zajmujących się sprzedażą fontów (wybrane serwisy tego typu znajdziesz w dodatku B). Ze względu na to, że zwykły font może zawierać zaledwie 256 znaków, zestaw ekspercki zazwyczaj składa się z wielu oddzielnych plików z krojami należącymi do tej samej rodziny. Innymi słowy, w takim zestawie prócz pliku z „właściwym” krojem możesz na przykład znaleźć plik z samymi kapitalikami, samymi cyframi nautycznymi, znakami w indeksie górnym i dolnym, ozdobnymi inicjałami itd. Kompletny, rozbudowany zestaw tego typu niejednokrotnie zawiera 30 różnych wariantów i grup znaków należących do tego samego kroju pisma! Każdy z nich będzie stanowił odrębną pozycję na liście fontów (patrz strony 85 – 86).

Zestaw ekspercki może być oznaczony jako „Expert”, „OSF”, „SC”, „Small Caps” lub podobnie. Zanim kupisz jeden z takich zestawów, koniecznie zapoznaj się z ich zawartością i próbkami fontów; nie są to bowiem tanie inwestycje.

Pliki należące do zestawu Adobe Caslon Expert. Zwróć uwagę na różne warianty podstawowego kroju i dodatki wchodzące w skład takiego zestawu.

Nawiasem mówiąc, zanim zdecydujesz się na zakup zestawu eksperckiego, koniecznie zapoznaj się z możliwościami standardu OpenType, który stopniowo je wypiera. Jeśli posługujesz się programem InDesign, to w ogóle nie musisz zawracać sobie głowy wspomnianymi zestawami — od razu sięgnij po kroje OpenType. Zestawy eksperckie mogą jednak stanowić ostatnią deskę ratunku dla użytkowników programu QuarkXPress w wersjach starszych niż 7.0.

Kroje OpenType

Standard OpenType został opracowany przez firmy Adobe i Microsoft w oparciu o system kodowania o nazwie Unicode, który umożliwia adresowanie znaków przy użyciu dwóch bajtów danych. Techniczne aspekty tego rozwiązania nie są istotne — najważniejszy jest efekt, czyli możliwość tworzenia zestawów zawierających ponad 65 tysięcy glifów, zamiast dotychczasowej skromnej liczby 256 znaków dostępnych w zwykłych fontach.

Glif to konkretna wersja danego znaku. Na przykład litera „z” jest pewnym znakiem, lecz ta minuskuła to tylko jeden z wielu jej wariantów — mamy bowiem wielką literę „Z”, kapitalik „z”, ozdobne „Ź”, czy też „Ž” ze znakiem diakrytycznym. Każdy z nich jest pewnym glifem powiązany z literą „z”.

Krój OpenType może obejmować **całe zestawy znaków**, poczynwszy od prawdziwych kapitalików, przez ułamki i znaki ozdobne, aż do ligatur — wszystkie te grupy zostaną opisane w kolejnych rozdziałach.

Możliwość zawarcia ponad 65 tysięcy znaków w ramach jednego kroju pozwala opracować fonty obsługujące **kilka różnych języków**. Na przykład kroje OpenType Pro firmy Adobe zazwyczaj zawierają cyrylicę na potrzeby języka rosyjskiego i pokrewnych, pełną gamę liter ze znakami diakrytycznymi, stosowanych m.in. w języku polskim i tureckim, a także znaki alfabetu greckiego (ῥαπαῖς).

Fonty OpenType są **wieloplatformowe** — zakupionego kroju możesz z powodzeniem użyć w systemach Mac OS, Linux, Unix i Windows. To bardzo pomocne w sytuacji, gdy dokumenty są przenoszone pomiędzy różnymi systemami.

Krój OpenType może zawierać różne **warianty optyczne** dla różnych rozmiarów znaków. Zgodnie z tym, o czym wspomniałam na stronie 78, zasadniczo kroje powinny być projektowane pod kątem określonych rozmiarów, a nie tylko powiększane i zmniejszane w razie potrzeby na ekranie komputera. W krojach OpenType mogą znajdować się warianty znaków zaprojektowane specjalnie z myślą o tekstach drukowanych drobnym drukiem, głównie **podpisach** (ang. *caption*) w rozmiarze od 6 do 8 punktów, wariant **standardowy** (ang. *regular*) dla tekstu o rozmiarze od 9 do 13 punktów, wariant **nagłówkowy** (ang. *subhead*) dla tekstu od 14 do 24 punktów i wariant **afiszowy** (ang. *display*) dla tekstu od 25 do 72 punktów. Na pokazanych poniżej przykładach możesz porównać różnice w grubości i proporcjach znaków w każdym z wymienionych wariantów pisma, dostosowanych do różnych zadań — odmiany przeznaczone do składania drobnych napisów są nieco cięższe i charakteryzują się większym światłem między znakami, odmiany do większych napisów są lżejsze i złożone nieco ciasniej.

Warnock Pro Caption, 16 punktów

Warnock Pro Regular, 16 punktów

Warnock Pro Subhead, 16 punktów

Warnock Pro Display, 16 punktów

Kroje OpenType są „inteligentne”

Posługując się fontami OpenType w programie, który jest przystosowany do ich obsługi, przekonasz się, że zachowują się one w „inteligentny” sposób. Owa „inteligencja” polega na tym, że program dobiera odpowiedni wariant znaku w zależności od konkretnej sytuacji.

Na przykład po wprowadzeniu tekstu wersalikami, krojem OpenType, program powinien odpowiednio przesunąć wybrane znaki — na przykład myślniki i nawiasy — względem linii podstawowej, tak aby dopasować je do położenia tekstu (patrz rozdział 7.).

W przypadku pisanki program może dobrać odpowiedni wariant znaku w zależności od tego, czy został on użyty na początku, pośrodku czy na końcu wyrazu. W niektórych pisankach, naśladujących tradycyjne odręczne pismo, program obsługujący kroje OpenType może automatycznie użyć odpowiednich glifów w taki sposób, by całość jak najwierniej odzwierciedlała tekst skreślony ludzką ręką.

- ① Tak wygląda litera **e**, która powinna zostać użyta w środku wyrazu. Łącznik z lewej strony umożliwia stworzenie płynnego połączenia z poprzednim znakiem
- ② Ta litera **e**, bez łącznika, zostanie wstawiona jako pierwsza litera wyrazu lub jako pierwsza litera po majuskule, z którą nie można jej bezpośrednio połączyć
- ③ Ta litera **e** doskonale nadaje się do umieszczenia na końcu wyrazu
- ④ Ten wariant litery **e** znakomicie nadaje się do umieszczenia na początku wyrazu, który jest pierwszym wyrazem w nowym wierszu (dzięki temu zamazysty „ogonek” nie będzie kolidował z poprzednim wyrazem)
- ⑤ Prócz tego w kroju Ministry Script zaprojektowano wiele eleganckich ligatur

Glify pokazane na powyższym przykładzie zostały zaczerpnięte z kroju Ministry Script z zestawu Umbrella, dostępnego na stronie Veer.com. Przeglądaj dostępne w serwisie próbki tego kroju i zapoznaj się z olbrzymią różnorodnością glifów, w tym niezwyklej ligatur, które zostały zaprojektowane specjalnie dla niego. Z kolei zdanie poniżej zostało złożone krojem Zapfino, instalowanym wraz z systemem Mac OS X. Dzięki możliwościom standardu OpenType różne wersje litery „f” są wstawiane automatycznie podczas pisania. Zwróć uwagę na piękną ligaturę dla pary „Th”.

fioletowa flaga fregaty Thor

Zanim kupisz...

Nie wszystkie kroje OpenType obejmują znaki dodatkowe! Wiele z nich to zwykłe fonty, które przeszły małą kosmetykę i są teraz sprzedawane w formacie OpenType, lecz nie zawierają wszystkich cudowności opisanych w tym rozdziale. Na przykład spośród krojów firmy Adobe najbogatsze i najpełniejsze są kroje oznaczone przyrostkiem „Pro”. Zanim zdecydujesz się na zakup wybranego kroju, poszukaj, czy będzie on zgodny z funkcjami takimi jak automatyczne zastępowanie znaków (ang. *automatic characters substitution*) lub warianty optyczne (ang. *opticals*). W serwisach takich jak Veer.com opis kroju zawiera wszystkie niezbędne informacje o każdym z krojów OpenType, który znajduje się w ofercie. Poza tym w serwisie Veer.com znajdziesz też dokument PDF z informacjami dotyczącymi standardu OpenType i stosowania fontów w tym formacie; wspomniany dokument możesz pobrać z dowolnej strony z fontem OpenType.

Dwa rodzaje krojów OpenType

Kroje OpenType można podzielić na dwa rodzaje. Pierwszy z nich to kroje oparte na standardzie PostScript; takie, które są dostępne w bibliotece krojów Adobe Type. Pliki z tymi fontami mają rozszerzenie *.otf*. Drugi rodzaj krojów OpenType został opracowany w oparciu o fonty TrueType. Pliki z tymi fontami mają rozszerzenie *.ttf*.

Kroje OpenType można dowolnie łączyć z krojami PostScript Type 1 i TrueType.

ACaslonPro-Regular.otf

Nadeem.ttf

Przepraszam, ale...

...w chwili gdy piszę te słowa, kroje OpenType rozwijają skrzydła tylko w programach firmy Adobe. Program QuarkXPress aż do wersji 7.0 nie obsługuje żadnych funkcji związanych z tym standardem.

Kilka słów o korzystaniu z zestawów eksperckich

Wadą zestawów eksperckich jest ich rozbitcie na oddzielne kroje zawierające wyłącznie znaki specjalne, dlatego też nie można wykorzystywać ich w codziennej pracy tak, jak zwykłych fontów. Jeśli na przykład chciałbyś wpisać adres, musisz na chwilę wybrać jeden z krojów należących do zestawu eksperckiego, zawierający cyfry nautyczne, a potem wrócić do podstawowego kroju, którym składałeś tekst. Aby wstawić ornament lub pauzę $\frac{3}{4}$, musisz zmienić krój dla tego jednego znaku. Podobnie gdy chcesz wstawić literę ozdobną. W wielu zestawach eksperckich zawierających kapitaliki nie ma odpowiadających im wersalików. Tak więc każdy wyraz, który zawiera oba rodzaje liter, wymaga dwukrotnej zmiany fontu. Aby ułatwić sobie sprawę, można użyć funkcji typu „znajdź i zamień”. Można też przygotować makro lub zdefiniować klawisze skrótów.

Innym problem związany z korzystaniem z zestawów eksperckich polega na tym, że ich dystrybutorzy nie zawsze dostarczają kompletu informacji o znakach, jakie zestaw zawiera, a tymczasem wiedza o tym, gdzie można wykorzystać niektóre z obco wyglądających znaków lub jak je uzyskać, mogłaby być użyteczna. Niektóre zestawy zawierają również „ukryte” znaki, których uzyskanie wymaga użycia kombinacji czterech klawiszy (np. *Option+Y*, a następnie *Shift+N* w systemie Mac OS).

Narzędzia do zarządzania fontami

Do obsługi i wyszukiwania znaków specjalnych potrzeba dodatkowego narzędzia. W systemie Windows można w tym celu użyć niewielkiej aplikacji systemowej — Tablicy znaków, którą znajdziesz w aplikacjach w menu *Start*.

Użytkownicy systemu Mac OS mogą skorzystać z narzędzi *Podgląd znaków* lub *Podgląd klawiatury*. Otwórz okno dialogowe z preferencjami systemu Mac OS, wybierz opcję *Język i tekst*, kliknij zakładkę *Układy klawiatur* i zaznacz opcję *Podgląd znaków i klawiatury*. Prócz tego włącz opcję *Pokazuj menu klawiatury na pasku menu*. Odtąd na pasku menu pojawi się ikona z flagą; po jej kliknięciu będziesz mógł uruchomić jedną z wymienionych aplikacji.

W programie InDesign dla systemu Windows lub Mac OS możesz skorzystać z panelu *Glyphs (Glify)* — patrz rysunek na następnej stronie — który można otworzyć przy użyciu stosownego polecenia z menu *Type (Tekst)*.

Jeśli w swojej pracy korzystasz z dużej liczby fontów, prawdopodobnie znasz już takie narzędzia jak: Suitcase, Font Agent Pro lub Font Reserve. W przypadku rozbudowanych zestawów eksperckich, takich jak Adobe Minion (22 fonty) czy Centennial firmy Linotype (17 fontów), użycie takich programów jest praktycznie niezbędne.

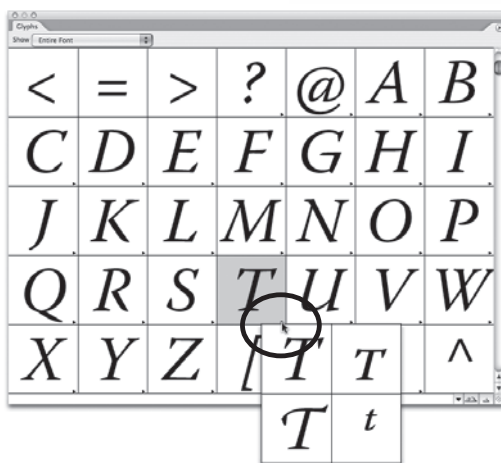
Krój Caslon, którym został złożony główny tekst tej książki, w wersji „eksperckiej” składa się z 26 oddzielnych plików z glifami, obejmujących warianty pogrubione, ozdobne, afiszowe, nagłówkowe, specjalną wersję do składania drobnych tekstów, znaki w indeksie górnym i dolnym, pasujące do poszczególnych wariantów oraz ornamenty. Od pewnego czasu używam fontu Caslon Pro w formacie OpenType, opracowanym przez firmę Adobe, gdyż jest to po prostu o wiele wygodniejsze — wszystkie warianty i odmiany (w tym wersje o różnym „ciężarze” optycznym) zawarte są w jednym pliku!

Obsługa krojów OpenType w programie **Adobe InDesign** jest wręcz dziecinnie prosta. Na rysunku poniżej pokazane jest obszerne menu wariantów stylistycznych kroju o nazwie Warnock Pro. Niewielka ikona z symbolem w kształcie litery „O” obok nazwy informuje, że mam do czynienia z fontem OpenType. Po określeniu wariantu stylistycznego mogę wygodnie wybierać potrzebne znaki z panelu *Glyphs* (*Glify*), pokazanego na rysunku na dole strony.

Menu obsługi fontów w programie InDesign jest bardzo wygodne. Obok nazwy prócz informacji o formacie wyświetlana jest próbka kroju, a wszystkie warianty danego kroju są zawsze pod ręką.

W panelu Glyphs wyświetlane są wszystkie znaki dostępne w wybranym wariantcie stylistycznym.

Jeśli w rogu danego glifu widoczna jest malutka trójkątna strzałka, to znaczy, że dany znak występuje w kilku różnych wersjach. Kliknij tę strzałkę, aby je wyświetlić (patrz rysunek). Dwukrotne kliknięcie wybranego glifu powoduje jego automatyczne umieszczenie w edytowanym tekście, w miejscu, w którym znajduje się kursor lub zaznaczenie.

9 Kapitaliki

PROJEKTANCI I TYPOGRAFOWIE ZNAJĄ WIELE SZTUCZEK, dzięki którym ich prace są piękne i sprawiają przyjemność czytającemu. Jedną z nich jest umiejętne użycie kapitalików. Tą nazwą określa się wielkie litery, mające w przybliżeniu wysokość minuskuł. Kapitaliki są często używane ze względu na efektowny wygląd, jednak mają one również kilka praktycznych zastosowań w eleganckiej typografii. Często używa się ich na początku artykułu lub rozdziału — pierwszy wiersz lub początek wiersza składa się wówczas kapitalikami, tak jak w tym akapicie. Jest to prosty i elegancki sposób, by wprowadzić czytelnika w tekst.

Kiedy używać kapitalików?

Jeśli skrótowce złożymy wersalikami, będą się nadmiernie wyróżniały w tekście. Jednym ze standardowych i praktycznych zastosowań, w których można wykorzystać kapitaliki, są właśnie skrótowce, np. sa, cbs, cnn lub simm.

Kapitalików używa się też tradycyjnie w skrótach „A.M.” i „P.M.” oznaczających godziny przed- i popołudniowe w krajach anglosaskich. Jeśli pisałeś kiedyś na maszynie do pisania, prawdopodobnie jesteś przyzwyczajony do używania w takich przypadkach wielkich liter, ponieważ maszyna nie umożliwiała wstawiania kapitalików. Teraz jednak masz już taką możliwość i powinieneś z niej skorzystać.

Agentka FBI, Harriet, włączyła kanał CNN, by przed pójściem do łóżka posłuchać najnowszych sensacyjnych wiadomości o CIA.

Agentka FBI, Harriet, włączyła kanał cnn, by przed pójściem do łóżka posłuchać najnowszych sensacyjnych wiadomości o CIA.

Wielkie litery w środku zdania niepotrzebnie ściągają na siebie wzrok czytelnika. Zwróć uwagę na to, jak kapitaliki wtapiają się w tekst.

Tworzenie własnych kapitalików

Większość edytorów tekstu zawiera opcje i polecenia, zazwyczaj dostępne w menu takim jak *Format* czy *Czcionka*, które umożliwiają zmianę zaznaczonych uprzednio małych liter w kapitaliki. Jeśli Twój program nie został wyposażony w taką funkcję, wpisz tekst używając wielkich liter, a następnie zmniejsz je do wysokości około 70 procent wysokości (w punktach) reszty pisma (działanie wspomnianych funkcji jest analogiczne).

Taka metoda jest w porządku, jeśli rzadko używasz kapitalików albo robisz to tylko w pracach niewymagających wysokiej jakości. Jeśli jednak zależy Ci na naprawdę pięknej typografii, powinieneś zainwestować w fonty, które mają specjalnie zaprojektowane kapitaliki. Zwykłe zmniejszenie wysokości pisma (niezależnie od tego, czy wykonasz je ręcznie, czy zdasz się na wspomniane wcześniej funkcje programu — efekt jest taki sam) skutkuje przeskalowaniem wszystkich elementów znaków, a co za tym idzie, grubość kapitalików nie pasuje do grubości innych znaków użytych w tym samym zdaniu.

KAŻDY MA SVOJĄ ŻABĘ, CO PRZED NIM UCIEKA.

Grubość komputerowo wygenerowanych kapitalików jest mniejsza niż grubość zwykłych wielkich liter. Krój pisma — Switzer Condensed EFN.

Jeśli musisz użyć kroju, który nie ma odpowiednich kapitalików, spróbuj wykorzystać jego lekko pogrubioną odmianę (ang. *semibold*), jeśli taka oczywiście istnieje. Po zmniejszeniu wysokości pisma jego grubość również się zmniejszy. Możesz także spróbować zmniejszyć domyślną wysokość kapitalików — jeśli Twoja aplikacja tworzy je poprzez zmniejszenie do 70 procent, zmień ustawienie np. na 82 procent, by nie dopuścić do nadmiernych różnic w grubościach kresek liter.

Niestety, w programie QuarkXPress i InDesign tak zdefiniowany rozmiar będzie dotyczył wszystkich kapitalików w dokumencie — nieważne, jakich fontów, jakich rozmiarów, stylów czy grubości liter użyjesz w poszczególnych akapitach. Uzyskany efekt nie jest więc najwyższej próby. To zresztą dotyczy większości „globalnych” ustawień w programach do składu publikacji — im większy zasięg ma jakaś opcja, tym mniej jest użyteczna.

Wyjątkiem jest program PageMaker, który umożliwia zmianę wysokości kapitalików dla każdej litery osobno i pozwala na dodawanie ich do arkusza stylów.

Prawdziwe kapitaliki

Niewiele rodzin fontów zawiera „rasowe” kapitaliki. Takie znaki zostały od początku do końca zaprojektowane jako kapitaliki, ze szczególnym uwzględnieniem dopasowania proporcji i grubości kresek do kresek odpowiadających im majuskuł. Takie prawdziwe kapitaliki często są dostępne w krojach OpenType, zawierających tysiące różnych znaków i ich wariantów. W programach obsługujących zaawansowane możliwości standardu OpenType, takich jak InDesign, naciśnięcie skrótu klawiaturowego powodującego przekształcenie tekstu na kapitaliki powoduje wybranie „prawdziwych” kapitalików, jeśli tylko są one dostępne.

Kapitaliki są też niekiedy dostępne w zestawach eksperckich, w postaci oddzielnego pliku zawierającego tylko znaki tego typu (zajrzyj do rozdziału 8.). Zastosowanie prawdziwych kapitalików nadaje publikacji elegancki wygląd i nie zakłóca płynności czytania.

KAŻDY MA SVOJĄ ŻABĘ,
CO PRZED NIM UCIEKA.

I SVOJEGO ZAJĄCA, KTÓREGO SIĘ BOI.

Prawdziwe kapitaliki są specjalnie zaprojektowane tak, by grubość ich kresek odpowiadała kreskom wielkich liter. W krojach OpenType, w których zawarte zostały specjalnie zaprojektowane kapitaliki, możesz użyć ich automatycznie — wystarczy, że podczas wprowadzania tekstu użyjesz skrótu klawiaturowego, powodującego włączenie kapitalików. Program obsługujący standard OpenType zadba o to, by były to „prawdziwe” kapitaliki, a nie ich imitacje.

W powyższych przykładach użyto krojów Switzer EFN (PostScript) oraz Adobe Caslon Pro (OpenType).

Czytelność i zrozumiałość kapitalików

Podpisy pod ilustracjami lub cytaty są czasem złożone kapitalikami. Warto jednak pamiętać, że wcale nie są one łatwiejsze do przeczytania niż tekst złożony wersalikami. Dzieje się tak dlatego, że wszystkie wyrazy mają podobne prostokątne kształty, więc oczy zmuszone są wrócić do metody czytania litera po literze. To jednak nie oznacza, że *nigdy* nie powinienś używać wersalików lub kapitalików. Pamiętaj jedynie o ograniczeniach i użyj ich wtedy, gdy możesz pozwolić sobie na utratę pewnej dozy czytelności. Im więcej tekstu złożono wersalikami lub kapitalikami, tym mniejsze prawdopodobieństwo, że ludzie go przeczytają.

ŻYĆ SZCZĘŚLIWIE, NIEWIELE MAJĄC; POSZUKIWAĆ ELEGANCJI RACZEJ NIŻ LUKSUSU I WYTWORNOŚCI RACZEJ NIŻ MODY; BYĆ WARTOŚCIOWYM, NIE TYLKO GODNYM SZACUNKU, I ZAMOŻNYM, NIE BOGACZEM; UCZYĆ SIĘ WYTRWALE, MYŚLEĆ SPOKOJNIE, ROZMAWIAĆ ŁAGODNIE I DZIAŁAĆ SZCZERZE; SŁUCHAĆ Z OTWARTYM SERCEM GWIAZD I PTAKÓW, MŁODYCH I MĘDRCÓW; TOLEROWAĆ WSZYSTKO Z POGODĄ DUCHA; ROBIĆ WSZYSTKO Z ODWAGĄ, NIE PRZEGAPIAĆ OKAZJI, NIGDY SIĘ NIE SPIESZYĆ. ♪ CZYLI, MÓWIĄC KRÓTKO, POZWOLIĆ DUCHOWOŚCI WYRASTAĆ PONAD PRZECIĘTNOŚĆ. ♪ OTO MOJA SYMFONIA.

WILLIAM HENRY CHANNING

Pomimo iż tekst jest interesujący, sporego wysiłku wymaga przeczytanie go do końca, prawda? Kapitaliki wcale nie są łatwiejsze do czytania niż wersaliki.

10

Cyfry nautyczne

Liczby i wartości numeryczne składają się z **cyfr**. Cyfry dostępne w większości typowych krojów pisma przypominają wielkością wersaliki i wstawione do tekstu wydają się zbyt duże. W przeszłości cyfry były projektowane na podobieństwo małych liter, miały wydłużenia dolne i górne, dzięki czemu gładko i pięknie wtapiały się w tekst. Tzw. cyfry nautyczne (inaczej: mediewalowe) elegancko prezentują się także w dużych rozmiarach. Gdy raz zaczniesz ich używać, z niechęcią będziesz wracał do „zwykłych” cyfr.

Popatrz, jak wielkie i niepasujące do reszty tekstu są cyfry w tych tekstach:

Kochany Janie, zadzwoń, proszę, o 15.00 pod numer 438-97-62 w celu omówienia ślubu. Lub napisz do mnie na adres: 87-505, ul. Uliczna 916.

Z kolei tutaj cyfry elegancko korespondują z resztą tekstu:

Kochany Janie, zadzwoń, proszę, o 15.00 pod numer 438-97-62 w celu omówienia ślubu. Lub napisz do mnie na adres: 87-505, ul. Uliczna 916.

Cyfry o stałej szerokości

W odróżnieniu od zwykłych takie cyfry charakteryzują się stałą wielkością odstępów, niezależną od szerokości znaku. Jak sama nazwa wskazuje, zajmowane przez nie pole zawsze ma taką samą wielkość. Innymi słowy, cyfra 1 zajmuje tyle samo miejsca co cyfra 7, co bywa bardzo przydatne w sytuacji, gdy trzeba przygotować zestawienie tabelaryczne czy kolumnę mającą na celu zsumowanie wartości.

Guziki 473
Śrubki 1892
Roboty 19,5

Gdyby cyfry nie zajmowały jednakowej szerokości, byłoby dużo trudniej wyrównać je w kolumnach.

Gorzej, jeśli użyje się takich cyfr do złożenia liczb w obrębie zwykłego tekstu — wówczas ich stała szerokość powoduje powstanie nierównych odstępów i zazwyczaj wymaga kerningu. Przyjrzyj się uważnie odstępom międzyliterowym w poniższym numerze telefonu:

Zadzwoń do Rozalindy pod numer 1-916-987-7546.

Cyfry o odstępach proporcjonalnych

Cyfry nautyczne w większości zestawów eksperckich (choć nie we wszystkich) są zaprojektowane jako proporcjonalne, co znaczy, że każda z nich zajmuje szerokość korespondującą z rozmiarami znaku — jedynka będzie zajmowała mniej miejsca niż siódemka, gdyż jest od niej smuklejsza. Takie cyfry znakomicie wyglądają złożone obok siebie, lecz nie należy ich stosować w tabelach lub kolumnach wartości, gdyż nie da się ich wówczas wyrównać! Gdy kupisz zestaw ekspercki i zaczniesz używać cyfr nautycznych, sprawdź od razu, czy są one stałe, czy proporcjonalnej szerokości — po prostu wpisz kilka kolumn cyfr i zobacz, czy da się je optycznie rozdzielić poprzez wstawienie prostych, pionowych linii.

1234567
4598021
9768635

1234567
4598021
9768635

Cyfry w przykładzie z lewej strony są stałej szerokości, tworzą elegancko wyrównaną kolumnę. Z kolei zestawienie po prawej stronie zostało złożone cyframi o proporcjonalnych odstępach, wskutek czego cała ich kolumna nie jest idealnie wyrównana.

W krokach OpenType często dostępnych jest kilka wersji cyfr:

Nautyczne proporcjonalne	1234567890	doskonałe do stosowania w tekście
Nautyczne o stałej szerokości	1234567890	piękne i elegancko wyrównane
Klasyczne proporcjonalne	1234567890	tradycyjne o proporcjonalnej szerokości
Klasyczne o stałej szerokości	1234567890	tradycyjne, elegancko wyrównane

11 Ligatury

Ligatury są pojedynczymi znakami typograficznymi, które składają się z dwóch lub kilku połączonych liter. Popularnymi ligaturami są kombinacje „fi” i „fl”.

figlarny pamflet

figlarny pamflet

Czy dostrzegasz problem w przykładzie z lewej strony?

Czy widzisz jego rozwiązanie w przykładzie z prawej?

Ligatury są tworzone nie tylko w celu rozwiązania problemów typograficznych, pojawiających się na przykład wtedy, gdy litera „f” przesłania kropkę nad „i”, ale czasami także wówczas, gdy projektantowi zależy na wyjątkowo eleganckim wyglądzie pisma. Ligatury fi i fl są dostępne w większości krojów w systemie Mac OS (patrz przykład na następnej stronie), a w zestawach eksperckich i krojach OpenType zazwyczaj jest bardzo wiele ligatur. W systemie Windows wymienione ligatury dostępne są tylko w najnowszych krojach; najczęściej trzeba jednak sięgnąć po font OpenType lub zestaw ekspercki.

Ile ligatur dostrzeżesz w tym tekście?

*Filmowaliśmy całą scenę o świcie, jak
tylko nad stokiem pojawiło się słońce.
Dziewczyny pełły grządkę, figlarnie
spoglądając na młodego ekonoma.
A on, smukły jak Apollo, przecha-
dzał się wolno między nimi, wyciągał
z kieszeni toffi, częstował co ładniej-
sze i flirtował. Krowy mełły spokojnie
trawę, flegmatycznie oganiając się
od bąków i przyglądając się ludziom.*

*To są ligatury dostęp-
ne z kroju Myriad Pro,
użyte w przykładzie
obok: fi fl ffi*

Wstawianie ligatur

W systemie Mac OS dwie podstawowe ligatury — fi i fl, można wstawić w dowolnej aplikacji. W systemie Windows są one dostępne tylko w krojach OpenType i zestawach eksperckich. W celu wstawienia wymienionych ligatur w systemie Mac OS użyj następujących skrótów:

fi *Option+Shift+5*

fl *Option+Shift+6*

W systemie Windows wymienione ligatury (oczywiście w tych krojach, które zostały w nie wyposażone) można wprowadzić przy użyciu tablicy znaków lub innych narzędzi tego typu; w standardzie Unicode mają one kod U+FB01 i U+FB02.

W programie InDesign należy zaznaczyć tekst, a następnie włączyć odpowiednią opcję *Ligatures* (*Ligatury*) w panelu *Character* (*Typografia*). Pamiętaj, by używać ich w tych arkuszach stylów, w których będą dostępne. Ligatury nie sprawiają problemów przy sprawdzaniu pisowni, a próba zmiany kerningu tworzących je znaków spowoduje ich fizyczne rozdzielanie.

W programie QuarkXPress należy otworzyć okno z preferencjami programu i zaznaczyć opcję *Ligatures* (ligatury) w zakładce *Character* (typografia). Niestety, skonfigurowane tutaj ustawienie będzie obejmowało cały dokument, niezależnie od rozmiaru i kroju, co czyni to rozwiązanie praktycznie nieprzydatnym w profesjonalnej typografii. (Parametr *Break Above* [rozdziel powyżej] odpowiada granicznej wartości kerningu, przy której ligatura jest traktowana jako całość; jeśli ręcznie ustawisz większy kerning znaków, ligatura zostanie automatycznie rozdzielona).

„i” bez kropki

Zasadniczo ligatury nie są używane w typografii afiszowej (piśmie od 24 punktów wzwyż). Jeśli masz kłopot z „f” przesłaniającym kropkę nad „i”, spróbuj użyć znaku bez kropki: „i”. W celu wstawienia tego znaku użyj panelu *Glyphs* (*Glify*) w programie InDesign (w systemie Mac OS możesz wprowadzić go skrótem *Option+Shift+B*).

Flamingi skubią figi.

Zwróć uwagę na kombinację liter „fi”.

Flamingi skubią figi.

Zastosowanie „i” bez kropki rozwiązało problem!

Znaki bez kropek przychodzą w sukurs w sytuacjach, gdy kropka zaczyna przeszkadzać, co często dzieje się w przypadku pochylonych ozdobnych majuskuł.

Victor Hugo Victor Hugo

Hm, czy ta kropka „sklejona” z literą V nie jest denerwująca?

Teraz możesz to poprawić.

12 *Pisma wąskie i szerokie*

Rodziny krojów często mają więcej niż tylko cztery podstawowe odmiany: Regular, Italic, Bold i Bold Italic. Większe rodziny mogą zawierać jeszcze odmiany: Condensed, Bold Condensed, Extra Condensed, Extended, Black Extended itd. Istnieją również specjalne, pojedyncze kroje, którym nadano bardzo wąski lub bardzo szeroki, ciężki wygląd.

Krój **wąski** (ang. *condensed*) jest krojem, który wygląda, jakby został skompresowany lub ściętniony w poziomie. Krój **poszerzony** (ang. *extended*) wygląda tak, jakby został rozciągnięty. Takich odmian możesz użyć do rozwiązania pewnych problemów typograficznych lub po prostu w celu uzyskania ciekawego efektu.

To jest wspaniały krój Myriad Pro.

To jest Myriad Pro Condensed, inny wspaniały krój.

To jest Myriad Pro Extended, również piękny.

Kroje wąskie często mają elegancki, smukły wygląd.

Kroje poszerzone wyglądają na trochę przysadziste, ale też wyglądają interesująco. Często wyglądają supernowocześnie, stanowczo.

Kroje wąskie

Gdy zależy Ci na oszczędności miejsca, wąskie kroje są doskonałym rozwiązaniem. Zapewne zauważyłeś już, iż niektóre kroje zajmują dużo więcej przestrzeni niż inne. Porównaj powierzchnie zajęte przez dwa teksty poniżej, złożone krojami Garamond i Times. Ten drugi został zaprojektowany specjalnie dla gazety „London Times” — znaki są szczuplejsze, przez co zajmują mniej miejsca, ale wciąż są znakomicie czytelne. Nawet na podstawie tak małej próbki można stwierdzić, że duża partia tekstu złożona krojem Times wypełniłaby znacząco mniejszą powierzchnię niż pismo Garamond w tym samym rozmiarze, choć Times wydaje się większy. (Dzieje się tak z powodu wysokości minusku!; zajrzyj na stronę 15, zawierającą więcej szczegółów na ten temat).

Miały na mnie cudowny, terapeutyczny wpływ, te katastrofy, którym robiłem korektę... Kiedy świat rozpadł się i ostatnie wydanie poszło do druku, korektorzy cicho pozbierali wszystkie przecinki, średniki, łączniki, asteriksy, nawiasy, kropki, wykrzykniki itd. i włożyli je do małego pudełka nad krzesłem wydawcy. *Comme ça tout est règle.*

Henry Miller, *Zwrotnik Raka*

Miały na mnie cudowny, terapeutyczny wpływ, te katastrofy, którym robiłem korektę... Kiedy świat rozpadł się i ostatnie wydanie poszło do druku, korektorzy cicho pozbierali wszystkie przecinki, średniki, łączniki, asteriksy, nawiasy, kropki, wykrzykniki itd. i włożyli je do małego pudełka nad krzesłem wydawcy. *Comme ça tout est règle.*

Henry Miller, *Zwrotnik Raka*

*Krój pisma w przykładzie po lewej stronie — Garamond.
Po prawej — Times. Obydwa w stopniu 9/12.*

Komputerowe modyfikacje pism

Wiesz zapewne, że w większości programów można zwęzić lub poszerzyć literę naciśnięciem jednego klawisza. Jest to zabieg dopuszczalny jedynie w „nagłych wypadkach”, gdyż komputer zniekształca znaki, po prostu je ściskając. Jeśli potrzebujesz pisma zwężonego — na przykład aby zmieścić więcej informacji w biuletynie informacyjnym — proszę, nie wyręczaj się komputerem, a zainvestuj w prawdziwy, wąski krój. Będzie on zaprojektowany w odpowiednich proporcjach, z uwzględnieniem właściwej grubości kresek i innych charakterystycznych cech i detali, nawiązujących do głównej rodziny kroju, a jednocześnie będzie cechował się dobrą czytelnością. Poniżej znajdują się przykłady liter zmienionych komputerowo i kroju zaprojektowanego jako zwężony.

Franklin Gothic, przeskalowany Franklin Gothic Condensed

W pierwszym przykładzie komputer po prostu sztucznie zwęził litery. Drugi przykład został złożony specjalnym, wąskim krojem. Zwróć uwagę na różnice w grubości kresek, na przewężenia, pogrubienia, oka liter, odstępy między literami, wysokość małych liter w stosunku do wersalików, zakończenia liter „e” i „s” oraz inne subtelne różnice pomiędzy specjalnie zaprojektowanym wariantem kroju a jego imitacją.

Dreżczy mnie wieczne pragnienie odległych rzeczy.
Uwielbiam żeglować po nieprzyjaznych morzach i przybijać do barbarzyńskich wybrzeży.

Herman Melville, *Moby Dick*

Dobrze zaprojektowany zwężony krój, pomimo „skondensowanego” wyglądu i wąskich proporcji, zachowuje maksymalną czytelność. To jest przykład prawdziwego wąskiego kroju o nazwie Minion Pro Condensed.

Łam zasady

Od czasu do czasu trzeba zaprojektować nietypowy, przyciągający uwagę tytuł z użyciem wąskiej lub poszerzonej odmiany kroju, ale taka nie istnieje lub jej wygląd Ci nie odpowiada. W takich wypadkach można oczywiście złamać wspomniane wcześniej zasady, lecz jeśli już się na to zdecydujesz — złam ją z gustem! Niech Twój projekt wygląda tak, jakbyś *celowo* zniekształcił pismo. Jeśli nie będzie to oczywiste, wyrafinowany czytelnik (a takich jest coraz więcej!) pomyśli, że nie miałeś pojęcia o tym, co robiłeś. Więc śmiało. Więcej odwagi.

Syrena
jest
ZDRADLIWA

*Jeśli zamierzasz zniekształcić pismo,
zrób to! Ale zdecydowanie, żeby nikt
nie pomyślał, że tylko udawałeś.*

*Powyższy tekst został złożony krojami
Pinus (pisanka), Eurostile Extended
Two oraz Bad Copy.*

13 Typografia afiszowa

Termin „typografia afiszowa” odnosi się do pisma dużego, „plakatowego”, które jest przeciwieństwem tekstu właściwego, podzielonego na akapity, złożonego pismem od 9 do 12 punktów. Niektórzy mogą uznać, że typografia afiszowa (inaczej: tytułowa) to tylko nagłówki, ale w zasadzie określa się tak każde pismo od 24 punktów wzwyż. Kroje dekoracyjne również nazywa się tym mianem, ponieważ zwykle używamy ich w dużych rozmiarach i przy specjalnych okazjach.

Są to rzecz jasna bardzo ogólne definicje. W klasyfikacji projektowania krojów pism również istnieje termin „typografia afiszowa”. Takie kroje są tworzone z przeznaczeniem dla tekstów i napisów o dużych rozmiarach.

Dawno temu, kiedy znaki były wycinane ręcznie w metalu, projektant zmieniał istotne cechy wraz ze wzrostem stopnia pisma: cienkie kreski stawały się jeszcze cieńsze, szeryfy delikatniejsze, tak samo miejsca, w których litery łączą się ze sobą. Czasami zmieniał się też stosunek wysokości tekstu do wysokości majuskuł.

Natomiast komputer nie robi żadnych rozróżnień między literami różnej wysokości. Bez skrzepowania skaluje źródłowe pismo o wysokości, powiedzmy, 12 punktów, powiększając je lub zmniejszając, wedle życzenia. Tak więc litery 6-punktowe są po prostu o połowę niższe niż 12-punktowe. Oznacza to, że kreski są o połowę cieńsze, odstępy między znakami o połowę mniejsze itd. W piśmie 36-punktowym wszystko jest trzy razy większe niż w 12-punktowym: kreski trzy razy grubsze, odstępy szersze itd. To decyduje o ciężkim, mniej finemnym wyglądzie dużego pisma. Rozwiązaniem problemu jest użycie specjalnie zaprojektowanych dużych krojów afiszowych.

Tytuł kontra tekst

Nietrudno dostrzec różnice pomiędzy krojami pisma użytymi w przykładach podanych poniżej. W obydwu przypadkach mamy do czynienia z różnymi wariantami kroju OpenType o nazwie Warnock Pro, z tym że tekst z lewej złożono krojami z rodziny Regular, a ten z prawej krojami z rodziny Regular Display (obydwa w stopniu 80 punktów). Nawet całkowity laik typograficzny zauważy na pierwszy rzut oka, że napis po prawej stronie jest bardziej elegancki, subtelny i zgrabniejszy. Wszystko dlatego, że litery i wbudowane w nie odstępy zostały zaprojektowane z myślą o dużych rozmiarach, a nie po prostu komputerowo przeskalowane.

poX
Warnock Pro Regular

poX
Warnock Pro Regular Display

poX
Warnock Pro Italic

poX
Warnock Pro Italic Display

PAR
*Warnock Pro Regular
z kapitalikami*

PAR
*Warnock Pro Regular Display
z kapitalikami*

Zwróć uwagę na szczegóły różniące te kroje. Jakie detale mają wpływ na bardziej elegancki wygląd liter z prawej strony? Przyjrzyj się uważnie szeryfom, przewężeniom i pogrubieniom, miejscom, w których znaki się łączą, odstępom, zakończeniom. Którego kroju użyłbyś podczas tworzenia billboardu lub wielkiego plakatu?

W rozbudowanym kroju pisma, warianty afiszowe zazwyczaj są dostępne w kilku postaciach — przynajmniej czterech: Regular, Italic, Bold i Bold Italic. Każdy z nich jest specjalnie przystosowany do dużych rozmiarów znaków.

Typografia afiszowa i tekst podstawowy

Nie używaj krojów afiszowych w tekście podstawowym! Po automatycznym przeskalowaniu do stopnia zwykłego tekstu wszystkie delikatne fragmenty i szeryfy staną się tak drobne, że znikną w druku. Jeśli krój zaprojektowano dla wysokości 36 punktów, a wydrukujesz go jako 9-punktowy tekst, komputer zmniejszy wszystko do jednej czwartej oryginału. Taki tekst zawsze będzie mniej czytelny niż naturalnie mały krój, nawet jeśli wydrukujesz go na najwyższej jakości maszynie drukarskiej.

Niektóre kroje OpenType firmy Adobe zawierają różne warianty optyczne, ułatwiające dobranie właściwej odmiany kroju w zależności od stopnia składanego tekstu. Wśród takich wariantów najczęściej spotyka się kroje do tworzenia podpisów (*captions* — od 6 do 8 punktów), zwykłego tekstu (*regular* — od 9 do 13 punktów), nagłówków (*subheads* — od 14 do 24 punktów) i odmiany afiszowe (*display* — od 25 do 72 punktów).

W poniższym przykładzie użyto kroju OpenType firmy Adobe o nazwie Briosio Pro Regular o rozmiarze 65 punktów. Ten krój nie został przystosowany do używania w dużych rozmiarach, toteż wygląda dość ociężale.

Serpentyna

Krój Briosio Pro Regular został zaprojektowany z myślą o tekście podstawowym. Sprawdza się doskonale w tekście takim jak ten, który właśnie czytasz. Nawet przy wysokości 9 punktów litery są kształtne i pełne, a proporcje idealnie dobrane pod kątem czytelności tekstu.

W kolejnym przykładzie użyto kroju afiszowego Briosio Pro Display o rozmiarze 65 punktów. Ponieważ pewne elementy liter są delikatniejsze i subtelniejsze niż w podstawowym wariantcie kroju Briosio, tekst w takim rozmiarze prezentuje się bardziej elegancko.

Serpentyna

Ten sam krój Briosio Pro Display przestaje jednak być czytelny i elegancki, gdy tekst jest tak drobny jak ten, który czytasz. Różnice pomiędzy wysokością minuskuł i majuskuł wydają się zbyt duże, przewężenia są zbyt cienkie, odstępy międzyliterowe zbyt wąskie, a cenne, drobne detale zbyt słabo lub w ogóle niewidoczne.

można
przygotować
akceptowalne
ogłoszenie,
ignorując
typografię,
ale dobra
typografia
to
podstawa
każdego
znakomitego
projektu
hERB LuBALiN